

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv

Årsmelding 2021

De forente nasjoners
organisasjon for utdanning
vitenskap og kultur

• Verdensarv
• i Norge
• Vegaøyen

VERDENSARV
VEGAØYEN

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv

Årsmelding 2021

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv
 Ærfuglveien 1
 8984 Vega
 Tlf: 97 03 46 46
 E-post: post@verdensarvvega.no
 Internett: www.verdensarvvega.no

Forsidebilde: Rita Johansen

Innhold

1. Innledning	4
2. Budsjett tiltak og drift 2021	5
3. Nasjonalt og internasjonalt arbeid	8
3.1 Havbruk og Unesco	8
3.2 Øvrig nasjonalt og internasjonalt arbeid	9
3.3 Utviklingsarbeid - Framtidens Folkehøgskole	11
4. Stiftelsens hovedaktiviteter	12
4.1 Kulturlandskap	12
4.2 Ærfugltradisjonen	14
4.3 Fiskeriene	17
4.4 Formidling/Vega Verdensarvsenter	18
4.5 Besøksforvaltning/reiseliv	19
4.6 Fugleliv	20
4.7 Kulturarven	21
4.8 Viltkartlegging og vegetasjon	23
4.9 Overvåking av verdensarven	25
5. Arbeid i regi av andre instanser	28
5.1. Vega Verdensarvsenter (utdrag statusrapport)	28
5.2 Vega verneområdestyre (utdrag årsmelding)	31
5.3 Oppsyn i regi av Statens naturoppsyn (utdrag)	34
5.4 Vega kommune: Arbeidsoppgaver verdensarv	36
5.5 Administrativt kontaktutvalg	38
5.6 Helgeland Museum	38
5.7 Frivillig arbeid	39
6. Bakgrunn for Stiftelsens arbeid	40
6.1 Stiftelsens styre	41
6.2 Stiftelsens rådgivende utvalg	42
6.3 Stiftelsens sekretariat	42
6.4 Vega Verdensarvsenter AS	43

1. Innledning

Innledningsvis må det fastslås at også 2021 ble et spesielt år pga pandemien som gjorde at mange planlagte tiltak, kurs og arrangement måtte avlyses eller utsettes. Dette gjaldt planlagte turer og arrangement ute i verdensarvområdet og smittevern hensyn som måtte tas i Vega verdensarvsenter.

Formidlingen i Vegaøyen ble sterkt skadelidende da de bare kunne ta mindre grupper og alle de organiserte turene til Utværet Lånan ble kansellert. Det samme skjedde med utfluktene fra Hurtigrutene og de planlagte anløpene av explorerskip. Bare de kansellerte turene førte til et inntektstap for senteret på rundt én million. Sesongen 2021 endte likevel med overskudd og besøksrekord for Vega Verdensarvsenter AS, siden så mange la ferien til Norge og senteret her på Vega. Det reddet økonomien.

For senteret ble det likevel vanskelig å være den storstua for lokalsamfunnet det er tenkt å være. På grunn av reglene om avstand og antallsbegrensning på arrangement, ble det en sterk begrensning på denne aktiviteten.

For Stiftelsen har prioriterte arbeidsoppgaver i 2021 vært:

- Samarbeid med grunneiere og fuglevoktere om dunværene og skjøtsel/formidling
- Oppfølging av det nasjonale verdensarvarbeidet gjennom bl.a. Norges Verdensarv, Verdensarvforum og deltakelse i nettverket for informasjonssenter
- Deltakelse i administrativt kontaktutvalg for Vega verneområdestyre
- Arbeid med utvikling av verdigrunnlag og tema i en framtidig folkehøgskole
- Samarbeid med skoler i regionen og lokalt
- Arbeid med formidlingskonseptet for verdensarvsenteret

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv vil gi spesiell honnør til alle de som bidrar til å ta vare på verdensarvområdet. Den innsatsen er viktig å løfte fram fra alle instanser som har et ansvar for verdensarven - spesielt fra lokalt hold med kommunen og Forvaltningsknutepunktet i tilknytning til Vega Verdensarvsenter. Verdensarven skal bidra til stolthet og identitet hos de som vokser opp på Vega. Grunneierne, interessentene og frivilliges store innsats gjør at Vegaøyen verdensarvområde framstår som et eksempel på beste praksis innen forvaltning av et kulturlandskapsområde som skal tas vare på for kommende generasjoner. Det fortjener de stor takk for. Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv inviteres derfor til å presentere det lokale verdensarvarbeidet i ulike sammenhenger både nasjonalt og internasjonalt. Ifølge Visit Helgeland og Nordnorsk Reiseliv er Vega også spydspissen i reiselivsatsningen og regnes som et eksempel for etterfølgelse i arbeidet med å utvikle et bærekraftig reiseliv. Vega brukes videre som pilot av Nordland fylkeskommune i arbeidet med bærekraftig reiseliv og ansvarlig markedsføring.

2. Budsjett tiltak og drift 2021

Stiftelsens budsjett for 2021 var på 4,779 mill kr, der 4,350 mill kr var tildelt fra Miljødirektoratet etter søknad. Regnskapet er avlagt med et resultat på kr 49 659.

Revidert budsjett tiltak og drift Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv 2021		
	Vedtatt regnskap 04/10	Rev. budsjett 2021
Beite-, arealtilskudd, investeringer	875 000	860 000
Kulturbidrag	1 715 000	1 680 000
Formidling	315 000	290 000
Fugleliv	249 000	250 000
Besøksforvaltning	270 000	250 000
Drift av stiftelsen	1 335 000	1 270 000
Sum	4 759 000	4 601 500
FINANSIERINGSPLAN		
Miljødirektoratet		4 250 000
Restmidler viltkartlegging 2018 - 2019		150 000
Nordland fylkeskommune, verdensarvmidler		150 000
Statsforvalteren, kulturlandskapsmidler og skjøtselsplan Rognan		52 500
Sum		4 601 500

Øvrige midler til verdensarv arbeidet kom fra Miljødirektoratet via autorisasjonsordningen for Vega verdensarvsenter, Nordland fylkeskommune/Riksantikvaren, Statsforvalteren i Nordland, Kulturdepartementet, Vega kommune, Vega verneområdestyre, Handelens Miljøfond og sponsorer.

Bidragsyter	Tilskudd	Tiltak
Nordland fylkeskommune/ Riksantikvaren	5 165 000 kr	Verdensarvmidler, inkl ærfugl-arkitektur og tilskudd Bremstein
Landbrukets Utviklingsfond	2 100 000 kr	Skjøtsels- og tiltaksmidler til jordbruksforetak og andre
Miljødirektoratet	1 800 000 kr	Autorisasjonsmidler Vega verdensarvsenter
Nordland fylkeskommune	300 000 kr	Driftstilskudd Vega Verdensarvsenter
Vega kommune	200 000 kr	Driftstilskudd Vega Verdensarvsenter
Miljødirektoratet	470 000 kr	Stolthet gjennom generasjoner
Kulturdepartementet	195 000 kr	Gaveforsterkningsordningen
Handelens Miljøfond	165 000 kr	Hold Vegaøyen Verdensarv ren
Spar Vega, Vega Sjøfarm, Kjøpmannshuset Norge	30 000 kr	Hold Vegaøyen Verdensarv ren
Sparebank1 Nord-Norge	780 000 kr	Utstyr Skaperverkstedet
Vega verneområdestyre	925 000 kr	Skjøtselstiltak, informasjonstiltak mm
Statsforvalteren i Nordland	135 400 kr	Skjøtsel slåtteeenger, kystlynghei og rekartlegging/skjøtelsplan Rognan
Vega kommune	950 000 kr	Reiselivstiltak, inkludert arbeid med verdensarvområdet
	950 000 kr	Arbeid med konsekvensutredning verdensarv (KUVA)
SUM	14 165 400 kr	

Den høye finansieringsgraden fra ulike aktører av verdensarvarbeidet for øvrig viser både den innsats og det engasjement som mange instanser og enkeltpersoner legger ned i å sikre og utvikle Vegaøyen verdensarvområde.

I tillegg kommer instanser som Statens naturoppsyn, Helgeland Museum, skolene, grunneiernes og frivilliges innsats i området. Det er grunn til spesielt å trekke fram fuglevokterne og bønder lokalt som tar på seg et stort arbeid med å frakte dyr i båt over lange avstander for å få beitet øyene, samt alle skoleelevene som bidrar aktivt i Vegaøyen og verneområdene på Vega. Vegaøyens Venner gjør en viktig jobb med å løfte fram områdets verdier gjennom turer ut i øyan, dugnader og fortellerkvelder.

I 2021 deltok ca 320 skoleelever fra ungdomsskolene i Brønnøyregionen, samt VG2-elever i samarbeid med verneområdeforvalter i ulike former for aktiviteter i eller utenfor Vega Verdensarvsenter. Elevene har fått tre timers pedagogisk opplegg fra formidler om verdensarven i Vegaøyen. Deler av dette gikk inn under Brønnøyskolenes DKS-satsning. (Den Kulturelle Skolesekken). På tross av koronarestriksjonene fikk senteret i tillegg gjennomført aktiviteter for 100 barn og unge i åpningstiden.

ELEVER FRA MOSJØEN VIDEREGÅENDE SKOLE KLOPPLA DELER AV STIEN TIL VEGDALEN OG RYDDET I STEINALDERLØYPA

3. Nasjonalt og internasjonalt arbeid

INSTEAD HERITAGE MED LEDER JANE THOMSON FIKK OPPDRAGET MED Å UTARBEIDE EN TILLEGGSUTREDNING TIL KYSTPLAN HELGELAND OM FORHOLDET MELLOM HAVBRUK OG VERDENSARV. TEAMET VAR I JUNI 2021 PÅ BEFARING I VERDENSARVOMRÅDET.

3.1 Havbruk og Unesco

Vega kommunestyre vedtok i 2019 Kystplan Helgeland etter 3. gangs høring. I planen var det satt av de to lokaliteter for akvakultur ved Hysvær og Rørskjæran.

Riksantikvaren og Fylkesmannen i Nordland ga innsigelser til planen ut fra en vurdering av at verdensarvverdiene ikke var tilstrekkelig ivaretatt og at det måtte foretas kunnskapsinnhenting ut fra de kriterier som det ble anmodet om fra Unescos rådgivende komiteer ICOMOS og IUCN. Vega kommunestyre imøtekom innsigelsene ved å igangsette arbeidet med en tilleggsutredning til Kystplan Helgeland for Vega kommune. Kommunen hadde dialog med Riksantikvaren og Miljødirektoratet om tilleggsutredningen og inngikk en avtale med firmaet Menon Economics om en samfunnsanalyse med kunnskapsinnhenting rundt verdiskaping med basis i havbruk og reiseliv. I 2020 ble det videre inngått avtale med konsulentfirmaet Instead Heritage om å gjennomføre hoveddelen av

tilleggsutredningen. På grunn av korona-pandemien fikk de ikke gjennomført befarings i verdensarvområdet før i 2021.

Klima- og miljødepartementet opphevet i april 2020 Miljødirektoratets vedtak om tilbakekalling av utslippstillatelsen ved Rørskjæran og etter klage fra Mowi vedtok Fiskeridirektoratet at det ikke lenger var grunnlag for tilbakekalling av lokaliteten. Dette vedtaket ble påklaget av bl.a. Riksantikvaren. Fiskeridirektoratet utsatte iverksettingen i påvente av klagebehandling i Nordland fylkeskommune. I november 2020 valgte fylkesrådet i Nordland å opprettholde sitt opprinnelige vedtak om å gi Mowi fem års dispensasjon til oppdrett ved Rørskjæran. Kommunal- og moderniseringsdepartementet sendte på sin side Vegas del av Kystplan Helgeland tilbake til Vega kommune og mente om forpliktelsene som ligger i Verdensarvkonvensjonen. Departementet viste til at det var igangsatt arbeid med tilleggsutredninger som vil bidra til å avklare om og på hvilket grunnlag havbruk kan etableres innen verdensarvområdet. Det ble samtidig henvist til forpliktelsene i intensjonsavtalen som ble inngått mellom statsparten, regionale og lokale instanser i 2002 og at de forventet at arbeidet med tilleggsutredningene ble gjennomført så raskt som mulig. De komplikasjonene som pandemien skapte og samtidig kunnskapsavhull som ble avdekket om det marine miljøet, gjorde likevel at utredningen ikke ble ferdigstilt i 2021.

I 2021 stevnet Nova Sea staten fordi Miljødirektoratet opprettholdt Statsforvalterens avslag på utslippstillatelse ved Hysvær innenfor Vegaøyen verdensarvområde og Hysvær/Søla landskapsvernområde. Saken kom ikke for retten før i 2022.

3.2 Øvrig nasjonalt og internasjonalt arbeid

Da landet ble nedstengt pga pandemien i mars 2020, førte dette også til stopp i alle større arrangement det meste av 2020 og 2021; både lokalt, nasjonalt og internasjonalt. Men etter utsettelsen i 2020, ble Verdensarvforum gjennomført i Geiranger i september 2021. Tema for Verdensarvforum 2021 var **«Verdensarvstedenes livsvilje og tålekraft: statlige og stedlige ambisjoner i verdensarvpolitikken»**. Målet var å belyse de utfordringene og mulighetene de små verdensarvstedene står overfor i arbeidet med å sikre og skape utvikling med utgangspunkt i verdensarvverdiene. Vegaøyen Verdensarv var representert med styremedlem Margunn Ebbesen, vara Gunvald Eilertsen, daglig leder, senterleder Berit Martinussen og formidler Marius Jenssen. Konferansen hadde rekordoppslutning, med over 130 påmeldte.

I 2021 ble det avholdt to møter i så vel Politisk Forum som Politisk Råd, der ordførerne fra alle verdensarvstedene er med. Første møte ble holdt på Verdensarvforum i Geiranger 9. september. Der ble det vedtatt å holde et større digitalt møte 21. oktober, hvor politikerne samlet seg om en felles politisk uttalelse om en mer offensiv verdensarvpolitikk.

Det nordiske verdensarvmøtet som skulle være i Rjukan-Notodden, måtte utsettes til 2022.

Klimaworkshop

Etter planen skulle det arrangeres en internasjonal workshop på Vega i mars 2020 med eksperter fra Australia og USA som har utviklet indikatorer for å måle klimaendringer; Climate Vulnerability Index (CVI). Riksantikvaren er norsk samarbeidspartner og tok initiativ til å få utviklet og brukt slike indikatorer for å vurdere klimaendringer i Vegaøyen som et kulturlandskapsområde. Workshopen ble forsøkt gjennomført også på høsten, men ble til slutt utsatt til 2021/2022. Første del foregikk digitalt i desember 2021 med representanter fra alle verdensarvstedene, Statsforvalteren i Nordland, Nordland fylkeskommune, Miljødirektoratet og Riksantikvaren, samt en rekke andre fylkeskommuner og instanser.

Myndighetskontakt og møter om samarbeid

Daglig leder i Stiftelsen var i 2021 styreleder i medlemsorganisasjonen Norges Verdensarv (NVA) og ga via dette vervet innspill til sentrale myndigheter ved Klima- og miljødepartementet og Stortinget i tilknytning til statsbudsjettet. Det har gjennom året blitt avholdt møter også med Riksantikvaren, Miljødirektoratet og andre samarbeidspartnere.

I desember var NVA invitert til Det interdepartementale Forumet for verdensarv hvor vi presenterte muligheter og utfordringer knyttet til forvaltningen av verdensarv. NVA la vekt på å presentere utfordringer som manglende samordning og lave budsjetter, men fokuserte også på muligheter som verdensarven gir for eksempel i forhold til bærekraft og lokal verdiskaping.

NVA har også i 2021 videreført samarbeidet med Samfunnsbedriftene om å sette søkelys på konsekvensene av pandemien for verdensarvområdene og behovet for en bedre kompensasjonsordning.

Basisutstillingen

På nasjonalt plan var Riksantikvaren prosjektleder for arbeidet med en felles utstilling om verdensarvkonvensjonen, Unesco og verdensarven i verden (kalt basisutstillingen) der firmaene Gagarin/Kvorning og Bright sto for produksjonen av utstillingen. De tre firmaene jobbet sammen i 2021 for å få den første utstillingen klar på Vega høsten 2021. Men de møtte på tekniske problemer og kom ikke i havn med prosjektet i 2021.

Norges Verdensarv fikk i 2019/2020 gjennomført fotografering av alle verdensarvstedene og også fullført film fra alle stedene. Guri Dahl har tatt bildene som blir samlet i en database som stedene får tilgang til. Vega Verdensarvsenter laget i 2021 en utstilling og kalender med hennes bilder.

Fabelaktiv TV har filmet fra alle verdensarvstedene. De fikk i 2020 en intensjonsavtale med NRK om å lage halvtimes filmer fra hvert sted til en programserie om verdensarven i Norge. Norges Verdensarv arbeidet i 2021 med å få finansiert prosjektet og kom et stykke på vei, bl.a. gjennom en tildeling fra Bergesenstiftelsen på kr 300 000. Norges Verdensarv arbeidet også fram en stor søknad til Sparebankstiftelsen om midler til prosjekter på verdensarvstedene, som også inkluderte noe tilskudd til serien. Den var klar til 1. desember 2021. Styret arbeidet aktivt hele året med å utvikle en strategi for NVAs arbeid, Verdensarvforum og hadde workshops for formidlerne og verdensarvkoordinatorerne om det pågående arbeidet. Ny daglig leder har vært en drivkraft i dette arbeidet.

3.3 Utviklingsarbeid - Framtidens Folkehøgskole

En viktig oppgave i 2020 - 2021 var utvikling av innholdet i en mulig framtidig folkehøgskole på Vega. Prosjektgruppa hadde problem med å få gjennomført alle medvirkningsmøter pga pandemien, men fikk likevel god forankring av ideen gjennom ulike mindre møter med lag, foreninger, enkeltpersoner og organisasjoner. Arbeidet lå delvis på is i 2021 i påvente av en nærmere avklaring av videre prosess.

Folkehøgskolen skal bygge på verdensarvens verdier og vil kunne bli en svært viktig bidragsyter til å ta vare på og utvikle verdensarven. Den vil også kunne bli svært viktig i forhold til mange attraktive arbeidsplasser og ung energi inn i lokalsamfunnet. Den lokale arbeidsgruppa var ledet av rådmann med teknisk sjef som sin representant, reiselivssjef og de daglige lederne i Stiftelsen og Vega verdensarvsenter.

Det ble i 2020 gjennomført møte med formannskapet, i næringsforeningen og inviterte lag, foreninger og andre interesserte. Prosjektgruppa gjennomførte også en svært vellykket workshop med representanter som på ulike måter har arbeidet med ungdom, skole og friluftsliv. Gjennom arbeidet i workshopen ble det konkretisert flere linjetilbud. I workshopen ble det arbeidet med å utvikle linjefag som kan være unik for denne folkehøgskole. Gjenstående arbeid er prosjektering av campus, politisk forankring og arbeid med organisering og finansiering som skal skje i kommunal regi. Søknaden skulle egentlig være klar for innsending i mars 2021, men dette ble utsatt.

Per i dag er det 10 - 12 steder som søker om å få folkehøgskole og som kan være lenger framme i prosessen enn Vega. En positiv faktor kan være at regjeringen i juni 2021 vedtok å nedsette et offentlig utvalg som skal se nærmere på folkehøgskolenes samfunnsoppdrag, skolenes faglige kvalitet, økonomiske og administrative rammer og kunnskapsgrunnlaget for skolene. Utvalget har frist 1. oktober 2022 og det vil derfor ikke bli godkjent noen skoler før utvalgets rapport er overlevert.

4. Stiftelsens hovedaktiviteter

4.1 Kulturlandskap

UTEGANGERSAU ER DEN BESTE RASEN FOR Å BEITE KYSTLYNGHEI OG DET KARRIGE KULTURLANDSKAPET I VEGAØYAN

Satsningen på tiltak innen kulturlandskap i verdensarvområdene Vegaøyen og Vestnorsk Fjordlandskap ble i 2021 gjenspeilt i statsbudsjettet og via jordbruksavtalen. Det har gitt mulighet til å følge opp og iverksette en rekke viktige tiltak. Av et totalbudsjett for 2021 på 4,771 mill kr som skulle dekke arbeidet på alle forvaltningsplanens områder, satte Stiftelsen av 2,6 mill kr til skjøtsel og duntradisjonen.

Vega kommune tildelte 2,1 mill kr via LUF-midlene der Kr. 976 200 ble gitt til skjøtsel i verdensarvområdet (beite og slått) og det øvrige til andre tiltak. Vega verneområdestyre bidro med kr 585 500 kr til skjøtsel i de vernede områdene og kr 339 500 til øvrige tiltak, som fuglekikkerhus, ferdselsplakater og søppelplukking i verneområdene.

I 2021 var det rundt 850 sau på beite i verdensarvområdet. Tallet har vært jevnt de siste årene. Med den lave prisen som sauebøndene har fått for kjøtt av utegangersau bør det være en prioritert oppgave å få lokal videreføring og dermed bedre økonomi inn i næringen. Spesielt fordi utegangersau er den absolutt beste sauerasen for å beite kystlynghei og det karrige kulturlandskapet i Vegaøyen. Stiftelsen tok derfor i 2021 initiativ til et videreførlingsprosjekt og fikk innvilget 393 000 kr til et forprosjekt for å

utrede mulighetene for lokal videreføring av utegangersau og andre råvarer. Målet er å få igangsatt dette prosjektet i 2022.

Det er bare et fåtall storfe fra en av gårdene på Vega som er ute i Vegaøyen; 10 storfe på Emårsøy og Skogsholmen. Via Stiftelsens tilskuddsordning fikk 17 tiltakshavere tilskudd til skjøtselstiltak, mens åtte fikk via Vega verneområdestyre og 15 fra jordbruksavtalemidlene som Statsforvalteren tildeler etter søknad. Det ble slått 205 dekar i verdensarvområdet og 88 dekar i verneområdene.

Hogsten som finansieres gjennom Stiftelsen har foregått på Skogsholmen, Kvalholmen og Kilvær. Skogsholmen er nå nesten fri for sitka, mens det på deler av Kilvær gjenstår en del skog. I Kvalholmen har en av grunneierne satt i gang et stort arbeid med felling av sitka og der var også 35 sau på beite i 2021. Det har ført til store og positive landskapsendringer. Den unge grunneieren ønsker også å ta opp ærfugltradisjonen fra 2022.

Ca 3500 sitka er hogd av grunneierne på disse øyene. På Skogsholmen tas nå også buskfuru og kratt. Det meste av sitka er tatt ut i verneområdene, etter at det i 2021 ble tatt ut sitkafelt i Muddvær og Hysvær. Nå gjenstår bare et felt i Kjellerhaugvatnet. Også i buffersonen på Vega tas det nå ut store mengder sitka; mer enn 6000 kubikk de siste årene.

I KVALHOLMEN ER DET HOGD SITKA SÅ SAUENE KAN BEITE LANDSKAPET. DER SKAL ÆRFUGLTRADISJONEN TAS OPP I 2022.

4.2 Ærfugltradisjonen

ANTALL FUGLEVOKTERE ER STABILT OG I 2021 FIKK TO UNGE REKRUTTER DELTA SOM HJELPERE ETTER AT STIFTELSEN SATTE AV MIDLER TIL REKRUTTERINGSTILTAK, HER EIRIK STEINSHOLM. (FOTO: VIBEKE STEINSHOLM)

Største posten på Stiftelsens budsjett i 2021 var stimulerings- og rekrutteringsordninger for dunværstradisjonen. Totalsummen ble i 2021 1,7 mill kr. Våren var kald med mye regn og flere av fuglevokterne hadde problemer med å få tørket tilstrekkelig med tang. Ærfuglene kom seint på land i stort sett alle værene og sesongen ble den dårligste siden 2006; med i underkant av 1100 fugl. Dette er 200 mindre enn i 2020, men mye av forklaringen skyldtes predatorangrep i Lånan. Der fant de oterbol i flere ærfuglhus og hadde gjentatte oterangrep med drepte og skremte ærfugl som resultat. Totalt hadde de en nedgang på 180 fugl i Lånan. Tilsvarende hadde de en nedgang på 97 hekkende ærfugl i Muddvær etter oterangrep der i 2018. Oterangrepene i de to største dunværene har derfor ført til store konsekvenser. Både fuglevokterne i Lånan og de øvrige værene er bekymret over situasjonen og lurer på hva som skjer i havet. Er nedgangen av hekkende fugler og oter som går til angrep på ærfugl et resultat av at det ikke finnes mat i havet? Dette er en situasjon som må løftes på øverste forvaltningsnivå og følges opp med forskning for å finne ut hva som skjer i det marine miljøet.

Utværet Lånan sendte i 2019 bekymringsmelding til Klima- og miljødepartementet om det de opplever som manglende oppfølging av dem mht rekrutteringstiltak, predatorbekjempelse og formidlingstiltak. Som en oppfølging av dette, satte Stiftelsen av kr 100 000 til formidling i Vegaøyen som alle aktører kan søke på. Det ble gjennomført møter med minkjegere og innført en bedre økonomisk kompensasjon. I det vedtatte budsjettet for 2021 vedtok styret en ekstra post på kr 100 000 som inntil to rekrutter kunne søke på.

I 2021 var det 22 fuglevoktere i Vegaøyen fordelt på åtte dunvær. De hadde 7 - 8 rekrutter og øvrig hjelp fra familie og venner. I 2021 fikk to unge tilskudd som hjelpere etter at Stiftelsen satte av midler til rekrutteringstiltak. Også skoleklasser og frivillige som Vegaøyens Venner deltok på dagsdugnader.

De siste årene har flere yngre meldt seg interessert; en svært positiv trend. Men om de skal ha mulighet til å etablere seg, blir det nødvendig å få økt fuglevoktertilskuddet i årene framover. Stiftelsen må også ha midler til rådighet for å kunne tilby flere opplæringsplasser i verdensarvområdet. Opprustingen av Bremstein og kjøp av en øy kan være viktige tiltak, slik som også etablering av folkehøgskole med sosialt entreprenørskap kan styrke forvaltningen og ivaretagelsen av områdets universelle verdi.

Hekkebestanden i dunværene har variert mye gjennom årene, noe som også går fram av gammel statistikk fra 80 - 90 år tilbake. Sannsynligvis viser den at hekkesuksessen varierer etter værforhold, mattilgang og evt andre faktorer. En slik faktor er predasjon og 2018 ble et katastrofeår for fuglevokterne i Muddvær. Tilsvarende skjedde i Lånan i 2021. De er de to største dunværene og har opplevd gjentatte oterangrep på ærfuglene som hadde lagt seg på reir. Antall hekkende ærfugl har blitt drastisk redusert.

Også de fleste andre dunværene hadde en mindre nedgang i antall hekkende fugl. Det var også svært lite ville ærfugler og andre sjøfugl på øyene rundt dunværene i år, uten at noen vet sikkert hvorfor. Fuglevokterne er derfor bekymret for framtiden; både mht ærfuglbestanden, mattilgang i havet, miljøgifter og rekruttering. Det bør absolutt forskes på hva som skjer i havet i verdensarvområdet og Stiftelsen ønsker en dialog med Miljødirektoratet og statsparten om hvordan slik forskning kan igangsettes.

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Bremstein				20	20	36	56	55	65	49	36	60	36	54	41	44
Flovær	151	147	153	155	152	120	136	140	170	143	124	140	127	127	120	104
Halmøy	50	77	79	66	38	38	40	40	40	40	20	20	20	20	20	20
Hysvær	64	89	90	98	92	122	110	104	103	105	134	158	130	153	164	182
Kilvær		3	12	19	23	23	20	25	41	48	55	61	60	54	61	62
Lånan	538	502	597	636	665	663	773	764	963	719	729	761	792	699	743	563
Muddvær	151	181	221	215	193	173	203	188	218	166	153	167	70	89	95	79
Skjærvær	13	22	19	23	33	39	52	47	47	33	30	48	40	40	40	30
Totalt	967	1021	1171	1232	1216	1214	1390	1363	1647	1303	1281	1415	1275	1236	1284	1084

Ut fra registreringer av hekkesuksess i dunværene er det grunn til å ha oppmerksomhet på at predatorbekjempelse vil kreve en kontinuerlig innsats. Predatorbekjempelse og oppsyn/overvåking av området var derfor spesielt prioritert fra Forvaltningsknutepunktet i 2012- 2021 med økt skuddpremie til 400 kr, mot 100 kr tidligere. Flere jegere gjennomfører området med hund og har feller oppe. I perioden 2014 - 2021 er det tatt rundt 650 mink i området. Totalt ble det tatt 60 mink av grunneiere og jegere fra Vega og regionen i 2021. Innsatsen gir resultat. Ifølge jegerne kan synes som at minkbestanden er stadig minkende.

SNO driver også fellefangst og tok i 2021 sju minker. SNO har i flere år hatt en oppsynsmann med hund til å gjennomføre deler av verdensarvområdet. I fjor hadde de to hunder og gjennomførte deler av verdensarvområdet i tre dager.

I 2017 - 21 er det også bygd og tatt i bruk flere kråkefeller for å få ned den store bestanden av kråke i buffersonen. I denne perioden er det tatt ut ca 2050 kråker. Dette vil forhåpentligvis merkes bl.a. i Hysvær der kråkene har vært en stor plage for fuglevokterne.

4.3 Fiskeriene

KAN ALTERNATIVT HAVBRUK BLI EN NÆRINGSVEI I VERDENSARVOMRÅDET? (FOTO: HANNE PERNILLE ANDERSEN)

Fiskeriene i verdensarvområdet er sterkt redusert. Fiskeridirektoratets statistikk viser at det i 2021 var 19 på Vega som har fiske som hovednæring, mens tilsvarende tall for 1988 var 90 heltidsfiskere. Tendensen er den samme i hele regionen og statistikk fra 2020 viser en nedgang på 79 prosent heltidsfiskere på Sør-Helgeland siden 1988.

For Stiftelsen vil det være et viktig mål at fiskeriene i verdensarvområdet blir tatt opp på statlig hold. Det er sterkt beklagelig at det på nasjonalt plan er forståelse for at det trengs særskilte ordninger for kulturlandskapet i verdensarvområdet, mens fiskeriene som er en del av innskrivingsgrunnlaget, ikke får noe fokus. Dette blir også stilt spørsmål ved i tilleggsutredningen som Vega kommune har fått utført av Instead Heritage.

Samtidig vil det være behov for å tenke også alternativer til det tradisjonelle sjarkfisket med ny bruk av havområdene rundt Vega. Kan et nytt verdiskapingsprogram med utgangspunkt i havet være en vei å gå?

Et annet svært viktig tema er forsøkene med taretråling i området. Det kom i 2020 forslag om å starte kommersiell taretråling i verdensarvområdet. En arbeidsgruppe har utredet saken der verneområdeforvalter for Vegaøyens verneområder representerte Statsforvalteren. Gruppen kom ikke til enighet om en forskrift for området.

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv ga i 2021 en uttalelse om saken der det etterlyses mer kunnskap. Det ble videre vist til det sårbare fuglelivet i området som har vært preget av tareskogdød i mer enn 30 år.

Videre anmoder Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv om at Nordland fylkeskommune og Fiskeridirektoratet henter inn kunnskap om sjøfuglers matsøk i området før det vedtas en forskrift om høsting av tare. Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv er gjerne samarbeidspartner og samfinansjør i et slikt prosjekt.

Tilsvarende bør det gjennomføres en konsekvensutredning av taretråling og vurderes om det gjennom Kystplan Helgeland skal synliggjøres hvilke områder som bør unntas fra taretråling av hensyn til naturmangfoldet og fiske. Kommunen kan med hjemmel i plan- og bygningsloven vedta dette der det ikke er utarbeidet forskrift om taretråling.

4. 4 Formidling/Vega Verdensarvsenter

EN AV FÅ AKTIVITETER SOM LOT SEG GJENNOMFØRE I 2021 VAR DET POPULÆRE JULEVERKSTEDET FOR BARN OG UNGE

Vega Verdensarvsenter AS er et datterselskap av Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv, mens Vega kommune er eier av senteret.

I 2020 og 2021 har senteret hatt besøksrekorder med 35 000 og 40 000 besøkende. Mye av dette kan nok tilskrives covid 19 og at nordmenn har foretrukket å feriere i Norge. Men det er viktig å ta med seg at tilbakemeldingene fra de besøkende har vært positive på senterets utstillinger, formidling og aktiviteter.

Siden senteret åpnet i juni 2019 hadde det ved utgangen av 2021, vært mindre enn ett år med ordinær drift uten avstandsrestriksjoner. Det har vært begrensende for aktiviteten og forankringen.

På budsjettet for 2021 var det satt av kr 120 000 til frivillige lag og foreninger. Følgende fire tiltak i regi av lag/foreninger fikk tildelt midler:

1. IL Vega - Vega Challenge, kr 25 000
2. Vegaøyans Venner, kr 30 000
3. Vega Kystlag, kr 20 000
4. IL Vega - Vegatrappa, kr 25 000

Pga pandemien ble det ikke gjennomført workshops for barn og unge i 2020. Det gjensto derfor en rest på kr 20 000 som kunne omsøkes i 2021. Disse midlene ble brukt på en workshop for barn om mat i naturen med kunstnerne Kvae og Bark.

«MED STEIN OG PLANTE RUNDT ÅPEN FLAMME»: MAT- OG SANKEVERKSTED FOR BARN BLE GJENNOMFØRT I 2021.

Se nærmere omtale av senterets aktiviteter under punkt 5, side 27.

4.5 Besøksforvaltning/reiseliv

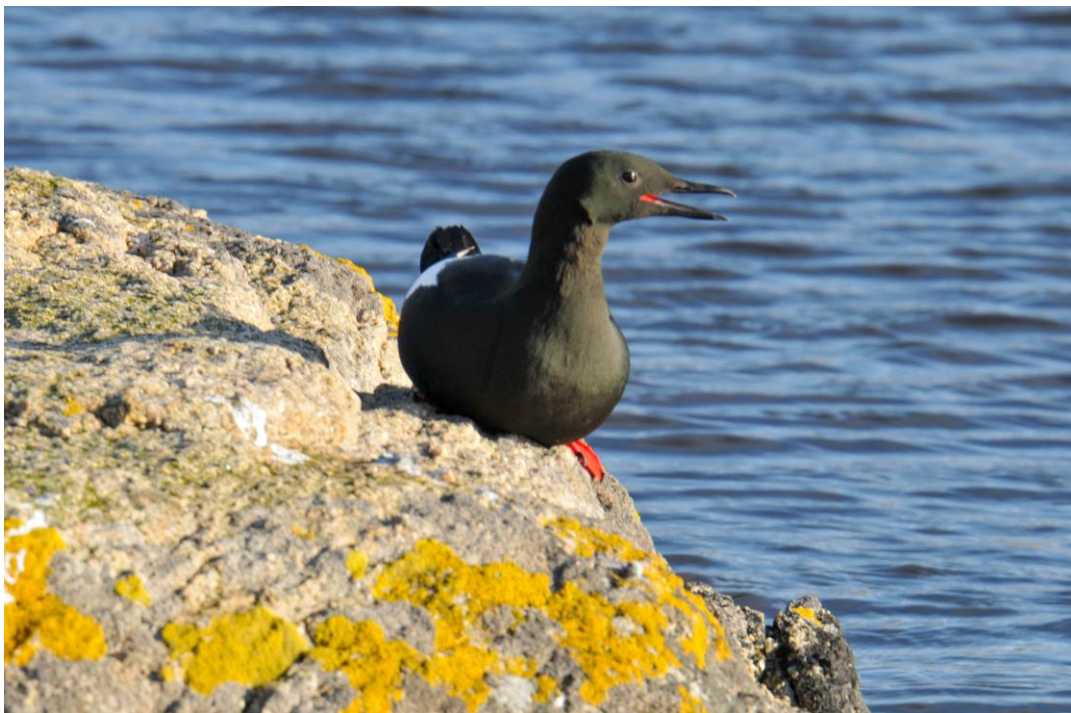
Ut fra rapportering fra bl.a. Statens naturoppsyn og fuglevoktere synes det ikke som at reiselivet lokalt eller i regionen foreløpig er en trussel i forhold til fugleliv og kulturlandskap. Men fra både dunværene og andre meldes det om enkeltepisoder der reiselivsaktører, enkelte fiskere, «fisketurister» eller andre har kjørt for fort gjennom værene i hekkesesongen og forstyrret fuglene. Stiftelsens daglige leder spilte inn behovet

for en nøyere kartlegging av ferdselen til fisketuristene til den konsekvensanalysen som skal gjennomføres i forhold til påvirkningsfaktorer på ærfugldriften.

Det er også all grunn til å være på vakt og ha en tett dialog med reiselivsnæringen, noe som har vært gjennomført i regi av verneområdeforvalter og med senterleder, reiselivssjef og verdensarvkoordinator som medspillere. Tre - fire ulike firma som driver med bl.a. rib er etablert i regionen i løpet av de siste par årene og de planlegger alle turer i verdensarvområdet. Målet har vært å videreutvikle tidligere tiltak til en helhetlig besøksforvaltning for hele kommunen.

Vega verneområdestyre hadde i 2019 - 2020 møter med grunneierne i alle verneområdene for å kartlegge hvordan det best kan legges til rette for opplevelser og aktiviteter. I 2021 gjennomførte verneområdesforvalter møter med reiselivsaktører for å informere om ferdsel i verneområdene. Stiftelsen og Vega kommune har deltatt på møtene med henholdsvis daglig leder, reiselivssjef og miljøvernssjef.

4.6 Fugleliv

NORSK INSTITUTT FOR NATURFORSKNING FIKK I 2021 FORSKNINGSMIDLER TIL Å UTSTYRE TEIST I MUDDVÆR MED LOGGERE FOR Å SJEKKE OM DE SØKTE ETTER MAT I TARESKOGEN SOM VAR FORESLÅTT TIL TARETRÅLING. (FOTO: GURI HANSEN WIK)

I henhold til Unescos innskrivingstekst og forvaltningsplanen for 2015 - 2022 skal tålegrensen mellom verdensarvverdiene og havbruk defineres. Vega kommune leder arbeidet med utredningen og konsekvensanalyse som også omfatter andre påvirkningsfaktorer enn oppdrett. Stiftelsen satte av kr 100 000 til delfinansiering av utredningene både i 2017 og 2018. Vinteren 2019 var Stiftelsen medfinansierer da NINA foretok kartlegging av overvintrende sjøfugl i verdensarvområdet. Stiftelsen var også samarbeidspartner i 2021 i en kartlegging av teists matsøk i tareskogen sør for Vega. Prosjektet ble gjennomført av Norsk institutt for naturforskning (NINA). Kartleggingen skjedde i de områdene hvor det ble planlagt oppstart av taretråling og viste at flere av fuglene med loggere dro til de områdene hvor det var foreslått taretråling. Videre ble det søkt finansiering hos Statsforvalteren av et større prosjekt med kartlegging av ulike sjøfuglers matsøk i tareskogen, men den søknaden ble flyttet over til Nordland fylkeskommune og avslått i første omgang.

4.7 Kulturarven – Verdensarvmidler post 79 hos Riksantikvaren

STIFTELSEN FIKK I 2021 VERDENSARVMIDLER TIL ISTANCEPPE I BREMSTEIN. ARBEIDERNE KOM GODT I GANG HØSTEN 2021 MED Å LAGE OPPHOLDSROM FOR FUGLEVOKTERNE.

(FOTO: KNUT WIKA OG ANDRÉ MØLLER)

Tilskuddsordningen skal bidra til å oppfylle Norges forpliktelser etter Unescos verdensarvkonvensjon av 1972 og medvirke til at verdensarvområdene utvikles som fyrtårn for den beste praksisen innen natur- og kulturmiljøforvaltning når det gjelder tilstand, forvaltning og formell beskyttelse.

Riksantikvaren har delegert til Nordland fylkeskommune å tildele midler til verdensarvtiltak i Vegaøyen fra denne posten. Det kan gis tilskudd til både bygningsverntiltak, kurs, formidlingstiltak, dokumentasjon mm.

I 2021 var det en utfordrende situasjon da tildelingen fra Nordland fylkeskommune ikke skjedde før i juni. Det gjør det svært vanskelig å få igangsatt tiltak samme år.

ÆRFLUGLARKITEKTUR I LÅNAN, DER DET GJENNOM EN ÅRREKKE ER SATT I STAND GAMLE EHUS OG EBANER.

I 2021 tildelte Nordland fylkeskommune/Riksantikvaren 5,2 mill kr til ulike prosjekter i verdensarvområdet og buffersonen. Stiftelsen var blant tilskuddsmottakerne til ærfuglarkitektur, istandsetting av Bremstein for fuglevokterne og med tilskudd til en utstilling med gjenfotografering i verdensarvområdet i samarbeid med Oskar Puschmann, NIBIO. Stiftelsen samarbeidet også med Helgeland Museum om en utstilling/formidlingsprosjekt om bygningsvern som fikk midler fra denne posten. Den har som mål både å synliggjøre arbeidet som blir gjort, inspirere tiltakshavere til å søke midler for istandsetting og flere til å bli håndverkere innen bygningsvern. Utstillingen vil bli fullført i 2022 og vist på verdensarvsenteret.

Per i dag er det 400 Sefrak-registrerte bygg og 80 av disse er istandsatt. Det foregår restaureringsprosjekt både i verdensarvområdet og buffersonen.

Nordland fylkeskommune/Riksantikvaren har i perioden 2010 - 2021 finansiert en prosjektstilling som bygningsvernansvarlig som har vært lagt til Helgeland Museum. Stillingen ga et løft på dette området som tidligere var preget av mangel på kapasitet og

kompetanse. Men stillingen har vært vakant fra november 2020 og dette har satt mye av arbeidet tilbake. Vega mangler bygningsvernarbeidere/ håndverkere og det er problematisk å få gjennomført bygningsverntiltakene som det er bevilget tilskudd til.

Helgeland Museum jobber i samarbeid med Vega kommune for å få etablert et bygningsvernssenter på Vega. Om dette arbeidet kommer i mål, vil dette bli en milepæl i arbeidet med å rekruttere nye håndverkere og øke den lokale kompetansen. Prosessen har vært forsinket fordi museet ikke fikk besatt stillingen som prosjektleder i 2021. Stillingen ble utlyst på nytt.

4.8 Viltkartlegging og vegetasjon

SVEN EMIL HINDERAKER, NIBIO, FINNER DEN RØDLISTEDE FJELLMARINØKKELEN PÅ EI ØY I HYSVÆR I FORBINDELSE MED KARTLEGGING AV NATURTYPER OG SKJØTSELPLANARBEID I 2021. (FOTO: THOMAS HOLM CARLSEN, NIBIO)

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv fikk i 2021 finansiert rekartlegging og utarbeidelse av skjøtselsplan for øya Rognan i verdensarvområdet. Arbeidet ble finansiert av Statsforvalteren og Landbrukets utviklingsfond. Denne øya beites av utegangersau og eierne driver slått legger ut tang på land for å styrke jordsmonnet. Verneområdestyret fikk også revidert forvaltningsplanene for Hysvær nord og Lånan, slik at skjøtselen der er i henhold til faglige anbefalinger. (Se bilde)

I henhold til Unescos innskrivingstekst og forvaltningsplanen for 2015 - 2022 skal tålegrensen mellom verdensarvverdiene og havbruk defineres. Vega kommune leder arbeidet med en tilleggsutredning som også omfatter andre påvirkningsfaktorer enn

oppdrett. Svært viktig for arbeidet var å tette kunnskapshull og Vega verneområdestyre og Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv finansierte vinterkartlegging av sjøfugl i regi av Norsk institutt for naturforskning (NINA) i 2019. I utgangspunktet skulle kartleggingen brukes i arbeidet med besøksforvaltning fra verneområdestyrets side, men ble også del av utredningsgrunnlaget for firmaet Instead Heritage som i 2020 fikk oppdraget å lage tilleggsutredningen.

Utdrag fra rapport:

Tabell 2. Antall observerte individer av viktige arter av sjøfugl i Vega kommune 16.1. - 4.4.1980, (Nygård & Røv 1984), og i 2019. Områdeinndeling og områdevis resultater er vist i figur 3 og tabell 3).

Arter / artsgrupper	1980	2019
Lommer	185	89
Dykkere		22
Skarver	1930	2240
Ærfugl	18950	2220
Praktærfugl	487	2
Havelle	1811	192
Sjørørre	1183	521
Siland	428	810
Teist	857	481

Som det framgår av tabellen, er tilbakegangen fra 1980 særlig stor for ærfugl: fra 18 950 til 2220 i 2019. Prosentvis er også tilbakegangen stor for havelle.

Som oppfølging til den periodiske rapporteringen til Unesco, har Stiftelsen i perioden 2010 - 2016 finansiert vegetasjons-, naturtype- og viltkartlegging i verdensarvområdet.

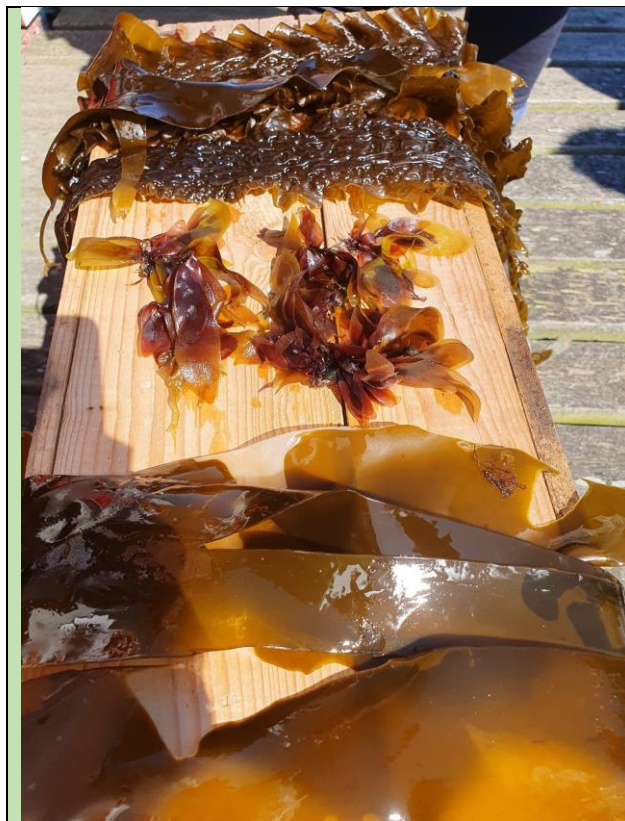
Totalt sett har Nibio avd Tjøtta i en tiårsperiode kartlagt over tusen øyer og holmer i verdensarvområdet. Gjennom kartleggingen er det framskaffet unik informasjon om forekomster og fordeling av arter og vegetasjonstyper. Artsmangfoldet varierer mye fra øy til øy, men generelt sett er de aller fleste øyene svært rike på plantearter.

Kartleggingen har siden 2012 vært kombinert med viltkartlegging, der Fylkesmannen har vært delfinansør. Totalt var det registrert 244 fuglearter på Vega og i Vegaøyen. Det er først og fremst sjøfuglearter som ærfugl, siland, storskarv, gråmåke, svartbak, fiskemåke og rødnebbterne som er mest tallrike i skjærgården på sommerstid, men også arter knyttet til et velskjøttet kulturlandskap som stær, storspove, småspove, grågås, heiplerke og linerle er vanlige å se. Nibio og SNO har kartlagt fugleforekomster på våren på Hysværflaket; et viktig overvintrings- og rasteområde for sjøfugl. Men tilbakemeldingene tyder på at det burde vært gjort mer systematisk gjennom året. Observasjonene er lagt inn i Artsobservasjoner www.artsobservasjoner.no I tillegg har Stiftelsen hvert år mottatt en rapport om det utførte oppdraget.

4.9 Overvåking av verdensarven

Utover å bidra til den systematiske rapporteringen til Unesco, har ikke Norge hatt en særskilt overvåking av verdensarven. Dette ble tatt opp som tema via Norges Verdensarv bl.a. på Verdensarvforum 2021. Klima- og miljøverndepartementet ser også behov for en jevnlig rapportering på tilstand og utvikling for å underbygge «føre-var» prinsippet i forvaltningen. Departementet skal derfor innføre en fast, forenklet rapportering til staten. Som et verktøy i arbeidet, utvikles målbare indikatorer for verdensarvverdiene. Men det er store kunnskapshull når det gjelder et verdensarvområde som Vegaøyen som er innskrevet som kulturlandskapsområde.

Daglig leder/verdensarvkoordinator bidro med innspill til program for tilleggsutredningen om havbruk - verdensarv til Instead Heritage som fikk oppdraget.

INSTEAD HERITAGE HAR VURDERT AT DET ER KUNNSKAPSMANGEL OM DET MARINE MILJØET OG AT DET MÅ KARTLEGGES BEDRE. DERES UTREDNING BLE DERMED IKKE FERDIG I 2021.

SOM NEVNT UNDER PUNKTET OM ÆRFUGLTRADISJONEN, ER DET AV STØRSTE BETYDNING Å FÅ EN NÆRMERE KARTLEGGING AV DET MARINE MILJØET FOR SJØFUGL I VERDENSARVOMRÅDET.

Vegetasjonskartleggingen gjennomført av NIBIO Tjøtta i perioden 2010 til 2016 vil også være et godt utgangspunkt for å definere bevaringsmål for de naturtyper som trues av for eksempel gjengroing. Overvåking av vegetasjonen foregår på mindre ruter i Holandsosen naturreservat. Kartlegging og overvåking skjer i regi av Nibio avd Tjøtta.

VED ØKT FERDSEL I VERDENSARVOMRÅDET VIL DET VÆRE VIKTIG Å OVERVÅKE MULIGE VIRKNINGER PÅ NATURKVALITETENE I OMRÅDER DER MAN SER AT DISSE ER TRUET (FOTO: ARILD MOLSTAD)

TILSTANDSVARIABLER

Tilstandsvariablene nedenfor er hentet fra nominasjonssøknaden for Vegaøyen som verdensarvområde (2003):

Beite, slåttelandskap og vegetasjon	overvåke vegetasjon, skjøtelsesformer, omfang av gjengroing og aktuelle arter, trusler
Duntradisjonen	antall dunvær, antall ærfuglvoktere, antall hekkede ærfugl i dunvær, antall ærfuglhus
Fugleliv	antall fugler registrert og antall fugler som hekker i området
Fiskeri	antall sysselsatte, antall fartøy, volumfangst, type fisk
Kulturminner	kulturlandskapet skal overvåkes som en helhet og må ses i sammenheng med arbeid som pågår hos Riksantikvaren
Reiseliv	antall overnattinger, lengde på oppholdet, aktiviteter for de besøkende, antall besøkende i området og i bufferonen

Fram til i dag er det gjort omfattende og systematiske registreringer av:

- Bygninger: SEFRAK registrering av bygninger fra før 1900, kommunale registreringer, kulturminneregistreringer i Vega kommune er gjennomført av Nordland fylkeskommune. (2008-2013)
- Vilt-/sjøfuglkartlegging: (1981/1995), 2007/2008, 2010 og 2012/2016) gjennomført av Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv i samarbeid med Fylkesmannen i Nordland
- Ærfuglhus: kartlegging av ærfuglhus/ærfuglarkitektur gjennomført av Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv (2010 - 2012 og 2016 - 2018)
- Vegetasjon: kartlegging av vegetasjon (2010 – 2016 - 2021) på ca 1000 øyer som grunnlag for utarbeiding av skjøtselsplaner og forvaltningsplaner i verdensarvområdet. Gjennomført av Stiftelsen og Vega verneområdestyre i samarbeid med Nibio.

Overvåkingstiltak i henhold til ny forvaltningsplan (2015 - 2022):

- Overvåke endring av sjøfugl i verdensarvområdet hvert 6. år
- Overvåke endringer av vegetasjon i verdensarvområdet hvert 6. år (vegetasjon som er truet av gjengroing og fremmede arter bør prioriteres)
- Oppfølging av «Sårbarhetsanalyse Vega, status og utfordringer for ferdsel i forhold til vegetasjonens sårbarhet» (Bioforsk Tjøtta 2010)
- Utredning av grensen bevaring og bærekraftig utvikling mht til akvakultur
- Avklaring av hvordan verdensarvverdiene blir ivaretatt i forbindelse med drift av eksisterende anlegg og ved saksbehandling av ny akvakulturvirksomhet.

Sammenstilling eksisterende kunnskap

Utredningen «*Sammenstilling av eksisterende kunnskap om påvirkningsfaktorer og effekter på ærfugl og ærfugldrift i Vegaøyen verdensarvområde*» (2017) konkluderer med at det mangler kunnskap om hvilke arter som finnes i området, når de ulike artene er mest sårbare og variasjoner i deres tålegrenser gjennom året.

Ifølge rapporten er kunnskapsnivået om temaet mangelfullt, og det anbefales at nye feltstudier gjennomføres, inkludert ny kartlegging for å finne hvilke områder som i dag er de mest viktige for både ærfugl og andre arter. Deler av dette er gjort gjennom bl.a. vinterkartleggingen i 2019.

5. Arbeid i regi av andre instanser

5.1. Vega Verdensarvsenter (utdrag statusrapport)

2021 var tredje driftsår for Vega Verdensarvsenter. Pandemien førte til at det også i 2021 stort sett bare var norske gjester. Både cruise- og hurtigrutegjestene uteble. Vega som destinasjon hadde litt færre gjester enn i 2020, i hovedsak på grunn av en periode med dårlig vær i juli. Verdensarvsenteret hadde cirka 5800 betalende gjester, mot 6200 i 2020. Cirka 40 000 gjester besøkte senteret på arrangementer, utstilling, kafe ol. (30 000 i 2020).

Vega Havhotell drev verdensarvkafeen i hele 2021. Driftsavtalen ble imidlertid sagt opp 1. november og verdensarvsenteret vil drive kafeen i egen regi i sesongen 2022.

Det positive samarbeidet med Vega Turistinformasjon fortsatte i 2021 og turistinformasjonen har vært drevet i senteret i 2021 også, da ressursene ble sett i sammenheng og godt utnyttet. Dette samarbeidet førte til lengre åpningstid, bedre service, lavere kostnader og flere gjester til verdensarvsenteret.

Totalt hadde senteret 3 ansatte i fast 100 % stilling i 2021:

- 1) Senterleder i 100 prosent stilling.
- 2) Formidler i 100 prosent stilling (fra og med 01.011.21.)
- 3) Formidler barn og unge i 100 prosent stilling (og en ansatt i permisjon).

I sommersesongen var 9 personer ansatt i butikk og som guider i utstillingen.

I PROSJEKTET "HOLD VEGAØYAN REN" VAR 20 UNGDOMMER I ALDEREN 14 TIL 16 ÅR ANSATT I 1 UKE HVER SOM STRANDRYDDERE. ARBEIDSLÉDER VAR ANSATT I 4 UKER FOR Å LEDE PROSJEKTET. (FOTO: KARIN VORSAA GRØN)

Gjennom året 2021 har senteret jobbet med å videreutvikle formidlingen av verdensarvverdiene gjennom ulike prosjekter:

- 3D Landehevingsmodell som viser hvordan Vega har steget opp fra havet i løpet av de 12 000 siste årene.
- Fotoutstillingen «Verdensarven i bilder» som viser alle dunværene og øyer hvor det drives beiting og slått
- Åpning av natursti rundt verdensarvsenteret
- En utendørs kunstutstilling i regi av ungdommer ved Vega Skole i valgfag Kulturarv
- Utstillingen «De usynlige» av Henriette Næss Ebbesen med Ulf Rakvåg som fotograf

- **Vegadagan:**
Kunstnerne Vibeke Steinholm og Sissel Berg viste utstillingen «Samiske spor på Vega». (Se bilde) I denne forbindelse ble det også gjennomført to ulike verksteder for barn i en lavvo ved Verdensarvsenteret.
- **Hold Vegaøyen ren:**
20 ungdommer i alderen 14 - 16 år ble ansatt for å rydde marint avfall i prosjektet Hold Vegaøyen ren. De samlet inn 8 500 tonn marint avfall. Senteret samarbeidet med organisasjonen In The Same Boat i forhold til båttransport av strandryddere og avfall.
- **Samarbeid med andre aktører:**
Skolene og barnehagene i regionen er viktige samarbeidspartnere i den aktivitetsbaserte formidlingen i og ved senteret og i dunværene. Senteret

samarbeider med de regionale skolene i forhold til Den kulturelle skolesekken og vil fortsette denne satsningen.

- Senteret er involvert i den lokale forvaltningen av verneområdene på Vega gjennom deltakelse i Rådgivende utvalg. Samt senterets samarbeid med Vega verneområdestyre om undervisningsopplegg og samarbeid om prosjekt som Hold Vegaøyen Verdensarv Ren og Grågåås - fra problem til ressurs.
- Utviklingen av senterets formidling og attraksjonskraft skjer i tett samarbeid med reiselivet både regionalt og lokalt. Vega er utpekt som spydspiss i reiselivsatsningen i Nordland og en slik satsning gir både muligheter i forhold til lokal verdiskaping, men også behov for styrt ferdsel med hensyn til områdets verdier.

Eksempel på konkrete aktiviteter:

- Snorkeløypa med utleie av snorkelutstyr har også vært tilbud barn og voksne i 2021. Interessen for å leie utstyr var svært stor.
- Flere skoleklasser fra Brønnøysund var på besøk i senteret og mottatt formidling om verdensarven.

Verdensarvsenteret har vært brukt til ulike aktiviteter i regi av foreninger og lag og enkelt personer:

- I september arrangerte Vegaøyens Venner et foredrag ved Odd Walther Bakksjø om Ol Tomså
- I september holdt vår lokale forfatter Janne Mari Heipt boklansering for sin nye bok
- Vegaøyens venner la sin årlige "Fuglekveld" med foredrag og bildefremvisninger til Verdensarvsenteret i oktober.
- I oktober var det foredrag om jakt på grågåås i regi av arbeidsgruppa "Grågåås fra problem til ressurs"
- Arbeidsgruppa som jobber for Framtidens folkehøgskole på Vega, har arrangert flere informasjons- og medvirkningsmøter i verdensarvsenterets lokaler
- I løpet av høsten har Husflidslaget arrangert flere kurs
- I november holdt Nils Falck foredrag om sin nye bok "Kvalholmen, mennesker og minner"
- I november gjennomførte senteret julemesse sammen med lokale produsenter og adventsverksted for barn og unge.

Mange planlagte arrangementene både vår og høst ble imidlertid avlyst eller utsatt på grunn av pandemien.

5.2 Vega verneområdestyre (utdrag årsmelding)

Forvaltningsmyndigheten for verneområdene i Vega kommune er delegert til Vega verneområdestyre som består av tre politiske representanter; to fra Vega kommune og en fra Nordland fylkeskommune. Sekretariatet for verneområdestyret er verneområdeforvalter som er ansatt hos Statsforvalteren i Nordland, men med lokalt kontorsted.

Styret skal sørge for at forvaltningen av verneområdene gjennomføres i samsvar med verneforskriftene for de enkelte verneområdene, naturmangfoldloven, nasjonale miljømål og internasjonale forpliktelser.

Nytt styre ble konstituert 16.mars 2020, med følgende medlemmer:

- For Vega kommune: medlem Andre Møller (leder), vara Hilde Sprækenhus.
- For Vega kommune: medlem Eirin Sannes Sleteng (nestleder), vara Per-Anton Nesjan.
- For Nordland fylkeskommune: medlem Knut Petter Torgersen, vara Kari Anne Bøkestad Andreassen.

I 2021 ble Vega verneområdestyre bevilget følgende midler av Miljødirektoratet:

Drift utvalg (Vega verneområdestyre, Rådgivende utvalg og Administrativt kontaktutvalg) 140 000 kr

Tiltak i verneområdene 925 000 kr

I tillegg til dette ble det utbetalt 165 000 kr i beitetilskudd og 194 000 kr i slåttetilskudd i verneområdene gjennom LUF (landbrukets utviklingsfond).

I tillegg fikk Vega verneområdestyre

- 25 000 kr til revidering av Skjøtselsplan for Lånan fuglefredningsområde
- 25 000 kr til Skjøtselsplan Hysvær (nord)

Årets tiltaksmidler ble brukt til følgende:

Tiltak	Navn	Bestilling	Budsjett 2021
1	Beiting i Holandsosen naturreservat	26 000	10 000
2	Beiting i Hysvær/Sola LVO	78 000	30 000
3	Hogst av sitkagran i Muddvær fuglefredningsområde	300 000	292 000
4	Beiting i Kjellerhaugvatnet naturreservat	26 000	10 000
5	Slått i Lånan	70 000	91 000
6	Fjerne spredt sitkagran	25 000	15 000
7	Slått i Skjærvær	50 000	50 000
8	Slått i Flovær	22 000	22 000
9	Slått i Muddvær	30 000	30 000
10	Hogst av sitkagran av skogbrukselever	35 000	25 000
11	Informasjonsmateriell på norsk, eng. og tysk	32 850	20 000

12	Rydding etter hogst av lauvkratt	20 000	25 000
13	Utedo på Sjøla	30 000	30 000
14	Utedo i Lånan	30 000	8 500
15	Fuglekikkerhus	250 000	100 000
16	Utarbeiding av nye verneplakater	70 000	28 000
17	Hogst av sitkagran og furu i Hysvær	0	10 000
18	Informasjon/formidling av verneområdene fra verdensarvsenteret	50 000	0
19	Marin forsøpling og informasjon	25 000	50 000
20	Utbedring av jordkjeller	5 000	5 000
21	Bekjempelse av predator	10 000	15 000
22	Bekjempelse av predator	12 000	12 000
23	Informasjon og annonsering	15 000	10 000
24	Vedlikehold og utbedring av beitegjerde Holand og Kjeller	10 000	6 000
25	Vedlikehold av gjerde i Skjærvær	5 000	5 000
26	Uforutsette utgifter	10 000	25 000
27	Samlet pott	1 236 850	925 000

Beiting

I Holandsosen naturreservat er kystlynghei den dominerende naturtypen, og i Kjellerhaugvatnet naturreservat er våtmark den dominerende naturtypen. Beiting er en måte å skjytte disse naturtypene. Vega verneområdestyre ga tilskudd for beiting i begge naturreservatene fra mai til oktober i 2021.

Det ble gitt tilskudd til beiting med 35 sau i Hysvær, innenfor Hysvær/Sjøla landskapsvernområde.

Hogst av sitkagran

Vega verneområdestyret har hatt et pågående hogstprosjekt i verneområdene siden 2012. Pr. desember 2021 gjenstår det noen felt i Kjellerhaugvatnet naturreservat.

Sitkagranfrø sprer seg i stor grad fra områdene utenfor verneområdene og inn i verneområdene på hovedøya. Dette gjelder spesielt for Holandsosen og Kjellerhaugvatnet naturreservat. Det er positivt at flere grunneiere utenfor verneområdene har fjernet sitkagranskog fra sin eiendom de siste årene, også i 2021. I 2021 ble gjennomført hogst av sitkagran og furu i Hysvær. Det ble også tatt ut et felt med sitkagran og buskfuru i Muddvær. Det har i tillegg blitt gjort en innsats i å fjerne ettervekst av sitkagran i Kjellerhaugvatnet.

Det har tidligere år blitt gjort en kjempeinnsats av skoleelever fra Vega skole og Brønnøysund videregående med å plukke små sitkagran som har spredt seg i naturreservatene. Dette lot seg ikke gjennomføre i 2021 p.g.a. covid-19 restriksjoner. Arbeidet er ikke slutført.

Slått

Det gjennomføres manuell slått i alle fire fuglefredningsområdene: Lånan, Skjærvær, Flovær og Muddvær. I Skjærvær slås det to ganger (én i juni og én sent i juli). I Flovær, Lånan og Muddvær slås det kun én gang (i juli). I tillegg slås det maskinelt på Søla og manuelt i Hysvær.

NIBIO TJØTTA UTARBEIDER EN FRØBLANDING SOM SKAL BRUKES I RESTAURERINGEN AV ERODERT LANDSKAP; SOM HER I MUDDVÆR DER DET SKJER I SAMARBEID MED GRUNNEIERNE OG VERNEOMRÅDESTYRET. (FOTO: OSKAR PUSCHMANN)

Det er store utfordringer med erosjon særlig i Muddværet. NIBIO Tjøtta testet i 2017 og 2018 ut erosjonsforebyggende tiltak. Prosjektet gikk ut på å så inn prøvofelt med stedegne grasarter også i kombinasjon med tang i kombinasjon med fangst av vånd. Prosjektet er et samarbeid med grunneiere og Vega verneområdestyre. I forsøksperioden var det lite vånd i tillegg til lite/ingen nedbør. Resultatene fra forsøket hadde tilnærmet ingen effekt noe som antas var på grunn av en kombinasjon mellom ekstremt tørke og for kort forsøksperiode. NIBIO har fortsatt forskningsprosjekt for å utarbeide en perfekt frøblanding som er tilpasset vårt miljø. De antar å ha den klar i løpet av 2022.

5.3 Oppsyn i regi av Statens naturoppsyn (utdrag)

Kontroll med etterlevelsen av spesifiserte lovverk er kjerneaktiviteten til SNO, og ble opprettholdt i 2021. Det løpende kontrollarbeidet skal bestå av uniformert tilstedeværelse i aktuelle naturområder med rutinemessig kontroll av etterlevelsen av regelverket gjennom stikkprøver og oppfølging av tips.

Aktiviteten i 2021:

Generelt har det i 2021 vært utført lite eller kun sporadisk oppsyn/tilsyn i Vega innenfor feltet motorferdsel, mens en for kulturminner har utført bestilte oppgaver.

Vega har to kulturminner som SNO har tilsyn med. Dette er Bremstein Fyr og Fiskeværer Skjærvær. Det er utført tilsyn av begge kulturminnene i Vega i 2021.

Det er kjørt mer laksoppsyn i Vega i 2021 enn tidligere år, og det er loggført ca. 50 driftstimer på båt relatert til laksoppsyn i 2021. Dette ble en direkte konsekvens av at de første to inndragninger som er gjort i Vega, ble gjort på tidligsommeren.

SNO-Helgeland har loggført 350 arbeidstimer i Vega i 2021,- hvorav 157 timer er relatert til minkarbeid, mens resten er relatert til feltarbeid i verneområder og verdensarvområdet.

Det er loggført ca. 113 t oppsyn/kontortjeneste. Det er med tjenestebåt totalt loggført 2134 km kjørt oppsyn/tilsyn og gjennomføring av tiltak i verneområder/ verdensarvområdet i Vega. 1334 km av disse er kjørt i forbindelse med uttak av mink.

Bestillingsoppgaver

SNO-Helgeland har i 2021 hatt mest oppmerksomhet på oppsyn- og tilsynsrollen i forhold til verneområdene og Verdensarvområdet i Vega. I et forebyggende perspektiv er det å være til stede for "å se og bli sett" fortsatt ansett som den trolig viktigste oppgaven for SNO. SNO har i tillegg forsøkt å få utført flest mulig av de bestilte oppdrag både på oppsyn, tilsyn, tiltak, uttak av mink samt registreringer i verneområder og verdensarvområdet. Ikke alle oppdrag, som f.eks. registreringer vinters tid, har latt seg utføre i ønsket omfang. Dette har i hovedsak med at det ikke har vært tidsressurser tilgjengelig, men det har også påvirket tjenesten at SNO-Helgeland ikke har hatt tilgang på stor tjenestebåt fra juli til desember grunnet tekniske problemer.

SNO-Helgeland har fått utrettet en del av de bestilte registrering- oppsyns- og tilsynsoppdrag. Omfanget av enkelte oppdrag har dog blitt noe begrenset. Dette kan ha flere årsaker. Generelt er det fortsatt slik at ressursituasjonen i SNO utvilsomt ikke helt står i forhold til oppgaveporteføljen. Spesielt kan dette ha med at lokalt SNO ut fra spesielle lokale forhold får føringer på å prioritere andre oppgaver, som for eksempel

laksoppsyn. Helgeland har de siste år hatt en uheldig utvikling hva gjelder ulovlig fiske etter anadrom fisk.

Det har i aktuelt tidsrom vært utført oppsynsturer spesielt rettet inn med tanke på ilandstigningsforbud. Det er ikke gjort observasjoner av brudd på bestemmelsene. Det er heller ikke mottatt tips om at reglene for ilandstigningsforbud har vært brutt.

SNO har som tidligere bistått verneområdeforvalter ved en del oppdukkende oppgaver og transportbehov.

SJØFUGLENE SLITER I VERDENSARVOMRÅDET SOM ELLERS LANGS KYSTEN. MEN VEGAØYAN HAR HATT EN BEDRE UTVIKLING FOR ÆRFUGLENE ENN ANDRE STEDER LANGS KYSTEN I NORD. (FOTO: CYRIL ROUSO)

Når det gjelder hekkesuksess for fugl/sjøfugl i verneområdene i Vega sommeren 2021, så har SNO i mindre grad kunnet bruke ressurser på å følge opp dette. Det generelle inntrykket er dog som tidligere at flere arter sliter med så vel å klare å få unger samt å få de ungene som blir født flygedyktige. Dette gjelder for øvrig for hele Helgeland. De fleste måkeartene og ternene synes å slite. Det sitter fugl på øyene i hekketiden, men det er langt mellom hver unge en ser. Det blir som tidligere vanskelig å si hva som er normale årlige svingninger, og hva som kan være mer langsiktige varige endringer. Det er uansett urovekkende at fugl ikke klarer å reproducere.

Under søkene etter mink i Vegaøyene har SNO etter anmodning fra Statsforvalteren i Nordland registret antall observerte oter. Ved søk etter mink finner også hundene stort sett alt som er av oter på de samme øyene. De to hundeførerne som deltok, deltar årlig på tilsvarende søk i minimum 10 større operasjoner/søksområder langs Norges kyst for å ta ut mink. Uttakene foregår fra Karmøy i sør til Finnmark i nord. Begge hundeførerne var samstemte i at av alle de områdene de hadde vært med på "minkaksjoner" i, så hadde Vegaøyene den klart laveste tetthet av oter de hadde sett noe sted.

SNO-Helgeland har også i 2021 hatt som en klart prioritert oppgave å gjennomføre jakt og felling av mink i Vega. Det er loggført ca. 157 arbeidstimer og ca. 1334 km utkjørt distanse på mink- eller minkrelatert arbeid i 2021 i Vega. SNO-Helgeland fikk i slutten av april 2021 bistand av 2 SNO-hundeevipasjer. Det ble gjennomført søk i Lånan/Flovær FFO og Sjøla LVO. 5 mink ble tatt ved Sjøla og i nærområdet til Sjøla. Øvrig felling er blitt gjennomført ved jakt og fangst med feller, - fortrinnsvis i områdene ved Sjøla LVO, Lånan/Flovær FFO og Skogsholmen.

SNO-Helgeland har i 2021 gjennom sommeren organisert og gjennomført oppsamling av strandsjøppel fra grunneiere i Verdensarvområdet i Vega. All innsamling av strandsjøppel er gjort i verneområder og/eller verdensarvområdet. SNO-Helgeland har totalt organisert oppsamling og inntransport av ca. 325 sekker strandsjøppel fra verneområder på Helgeland i 2021. Ca. 125 av disse sekkene var samlet opp av grunneiere i verdensarvområdet i Vega.

SNO-Helgeland har også i 2021 utført et visst oppsyn/tilsyn med hekkelokaliteter for trua og sårbare arter av fugl i Vega. Selv om det erfaringsmessig har vist seg utfordrende å få til, vil SNO-Helgeland i 2022 forsøke få utført noe registrering av overvintrende fugl i Verdensarvområdet. Oppdatert kunnskap om både overvintrende- og hekkende bestander av fugl antas å kunne ha verdi i flere sammenhenger, bla. ved skipsulykker med store forurensing. SNO vil også videreføre tilsynet med, og registreringer av, lokaliteter av utsatte og sårbare arter.

5.4 Vega kommune: Arbeidsoppgaver verdensarv

Kulturlandskap: Jordbrukssjef sto for administrasjon og behandling av verdensarv-midlene som tildeles via Fylkesmannens landbruksavdeling. Dette er midler som bevilges over jordbruksavtalen. Etter en økning i midlene fra Landbrukets Utviklingsfond (LUF) ble det i 2021 tildelt 1,6 mill kr. direkte til bønder som skjøtter kulturlandskapet.

Vega kommune bistår ellers på den forvaltningsmessige siden. Det gjelder behandling av søknader i forbindelse med beiting og slått, men også søknader om midler i form av SMIL til ulike skjøtselstiltak og bygningsvern tiltak i verdensarvområdet. Dette kan være fra

enkeltsøkere eller Stiftelsen. Av stillingsressurser har kommunen ellers hatt ca 10 -12 prosent av ordførers stilling som styreleder i Stiftelsen, hel stilling på reiselivsstrategi og en hel stillingsprosent på arbeidet med Konsekvensutredning Verdensarv - KUVA.

VEGA KOMMUNE FORVALTER KULTURLANDSKAPSMIDLENE SOM BEVILGES VIA LANDETS UTVIKLINGSFOND FOR Å STYRKE JORDBRUKET I VERDENARVOMRÅDET. (FOTO: OSKAR PUSCHMANN)

Vega Turistinformasjon

Vega kommune har vedtatt en reiselivsstrategi for kommunen og har ansatt reiselivssjef for å følge opp strategien. Vega er også sertifisert som bærekraftig destinasjon. Kommunestyret vedtok i 2018 at reiselivsstrategien skal rulleres og at det skal utarbeides ny plan for Vega som reisemål der arbeidet med bærekraftig reiseliv og besøksforvaltning skal integreres. Dette arbeidet fortsatte i 2021.

Turistinformasjonen ble i 2020 flyttet til verdensarvsenteret og dette fungerte svært godt også i 2021. Senteret, turistinformasjonen og kafeen hadde besøkstall på rundt 40 000; mens Turistinformasjonen i 2019 hadde 4000 besøkende. Turistinformasjonen tok imot og informerer enkeltpersoner, samt bistår pressegrupper og grupper som ønsker å oppleve Vega og verdensarven.

Senteret, verneområdestyret og Stiftelsen samarbeider med Visitvega om å ta imot grupper, annonsering, utvikling av informasjonsmateriell og om oppfølging av bærekraftig reiseliv som en del av verdensarvarbeidet.

5.5 Administrativt kontaktutvalg

Administrativt kontaktutvalg er etablert av Vega verneområdestyre og skal sikre at forvaltningen av verneområdene blir godt integrert i den kommunale forvaltningen samt sikre et nært samarbeid med Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv. Det skal holdes minst to møter i året. Vega verneområdestyre vedtok 21. november 2016 at administrativt kontaktutvalg skal bestå av følgende medlemmer: Tre representanter fra Vega kommune (miljøvernsjef, jordbrukssjef, reiselivssjef) og en representant fra Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv (daglig leder). Verneområdeforvalter er sekretær for utvalget. Det ble avholdt 2 møter i administrativt kontaktutvalg i 2021. Møtet våren 2021 ble et felles møte med Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv som vedtok å etablere et rådgivende utvalg og ha felles møter med verneområdestyret.

5.6 Helgeland Museum

Etter avtale mellom Nordland fylkeskommune (NFK) og Helgeland Museum (HM) har NFK engasjert HM til å følge opp deler av bygningsvernarbeidet i verdensarvområdet. Arbeidet består av tilstandsvurdering, rådgivning i restaureringsarbeidet, prosjektering og opplæring mv. Dette innebærer et betydelig løft for bygningsvernarbeidet i verdensarvområdet, både gjennom direkte bistand til tiltakshaverne og kompetanseheving hos lokale håndverkere. Det har også vært positivt at ansatt i museet har kontor i verdensarvsenteret og dermed er en del av miljøet der. Daglig leder ved museet gikk ut i pappaperm sommeren 2020 og ble ikke erstattet. Det skulle i stedet være en museumsansatt som delte på ansvaret for Vega og Vevelstad. Da denne personen sluttet, er arbeidet på Vega blitt fulgt opp fra hovedkontoret i Mosjøen. I 2021 hadde museet en dialog med senteret om flytting av Halmøystua til området ved senteret.

Stiftelsen har i 2019 - 2021 hatt en god dialog med Helgeland Museum om kompetanseoppbygging og formidling av bygningsvern tiltak i verdensarvområdet gjennom en utstilling som det ble bevilget tilskudd til i 2020 fra NFK/RA og som utvikles i fellesskap.

Framover vil det være viktig å få styrket opplæringen av nye håndverkere. Det var derfor en svært positiv nyhet da Helgeland Museum i 2020 varslet at de vil etablere et bygningsvernsenter i tilknytning til den gamle prestegården på Gladstad. Vega mangler fagfolk som kan ta på seg restaureringsprosjekter. Per i dag er det 400 Sefrak-registrerte bygg og 80 av disse er istandsatt. Et bygningsvernsenter vil derfor være av stor betydning for å bygge opp både lokal og regional kompetanse. Museet og kommunen samarbeider om prosjektet.

5.7 Frivillig arbeid

Flere organisasjoner, lag og enkeltpersoner legger ned en stor innsats med å dokumentere og formidle verdensarvens immaterielle og materielle kulturarv. Dette arbeidet sikrer både verdensarvverdier og lokal forankring. For verdensarvsenteret vil det være viktig å få et godt samarbeid med de ulike aktørene, slik at senteret kan bli en formidlingsarena for det frivillige arbeidet. Det frivillige arbeidet har også vært høyt prioritert i Stiftelsens budsjett og arbeidsplan. Årlig er det lyst ut tilskuddsmidler til lag og foreninger som arbeider for å fremme og støtte opp om verdiene i Vegaøyen verdensarvområde. Midlene har gått til konkrete prosjekter og tiltak. På budsjettet for 2020 var det satt av kr 120 000 til frivillige lag og foreninger. Følgende fire tiltak i regi av lag/foreninger fikk tildelt midler:

1. IL Vega - Vega Challenge, kr 25 000
2. Vegaøyens Venner, kr 30 000
3. Vega Kystlag, kr 20 000
4. IL Vega - Vegatrappa, kr 25 000

Midlene som er gått til Vegaøyens Venner er brukt til ulike arrangement og formidlingstiltak gjennom hele året, eks Ærfuglpatrulje til Bremstein for å hjelpe fuglevokter der, Øyens Dag og godt besøkte fuglekvelder.

Vega Kystlag har oppgradert utstillingene på Kystlagets Brygge og har ansatt sommerguide som formidler kystkulturen.

IL Vega har stått i spissen for arbeidet med Vegatrappa som ble åpnet i 2019. Både lokale og tilreisende var flittige brukere av trappa som gir god utsikt over verdensarvområdet. Stiftelsens støtte er markert med skilt. IL Vega arrangerer Vega Challenge, kajakkrace gjennom verdensarvområdet som gir et godt innblikk i verdensarvområdets natur.

DET ER LAGT NED STOR DUGNADSIINNSATS GJENNOM FLERE ÅR FRA IDRETTLAGETS MEDLEMMER FOR Å GJØRE VEGATRAPPA TIL EN BEST MULIG OPPLEVELSE

6. Bakgrunn for Stiftelsens arbeid

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv ble stiftet 5. april 2005 av Vega kommune. Opprettelsen av stiftelsen er forankret i artikkel 17 i Unescos verdensarvkonvensjon. Stiftelsens formål er nedfelt i §2 i vedtektene, og fastslår at den skal bidra til ivaretagelse av områdets verdier, slik det er avgrenset og beskrevet i nominasjonsdokumentet Vega - The Vega Archipelago (2004).

Til enhver tid gjeldene retningslinjer for oppfølging av Unescos konvensjon for vern av verdens kultur- og naturarv, verneforskrifter, samt gjeldene forvaltningsplan for Vegaøyen verdensarvområde, skal være styrende for Stiftelsens prioritering av tiltak og aktiviteter.

St.meld 35 anbefaler at arbeidet på verdensarvstedene organiseres med verdensarvråd eller stiftelse og med en verdensarvkoordinator som skal ha en koordinerende rolle i den periodiske rapporteringen til Unesco og ivareta den direkte kontakten med Klima- og miljødepartementet. Lokal organisering for Vegaøyen er dermed i tråd med de nasjonale føringene.

I overordnet strategi- og tiltaksrettet arbeid har Stiftelsen arbeidet ut fra verdensarvkonvensjonens intensjoner, innskrivingsteksten på Unescos verdensarvliste, gjeldende forvaltningsplan og tiltaksplanen for kulturlandskapet. Verdensarvkonvensjonen sier blant annet i artikkel 4: *”Et land som er avtalepart i denne konvensjonen, erkjenner at plikten til å identifisere, verne, bevare, formidle og overføre til fremtidige generasjoner den kultur- og naturarv som det er vist til i artikkel 1 og 2...”*

Nasjonalstaten anmodes videre på generelt grunnlag til å gi arven en funksjon i lokalsamfunnet, integrere vern i alminnelig planlegging, etablere instanser med tilstrekkelig personale for å ivareta oppgavene, videreføre studier og forskning, samt fremme opprettelse eller utvikling av regionale sentre for utdanning, vern, bevaring og formidling.

Verdensarvkomiteens anmodning til myndighetene ved innskrivingen av Vegaøyen på listen i 2004 var samtidig konkret i anmodningen om å utvikle en spesiell strategisk plan for verdensarvområdet med målsettinger for støtte til tradisjonelle driftsformer innen landbruket, særlig beiting med sau, opprettholdelse av mosaikken i landskapet, tiltak for å få grunneierne engasjert i forvaltningen og å utrede grensen mellom bevaring og bærekraftig utvikling mht akvakultur. Innsamling av den immaterielle kulturhistorien og de tradisjonelle gjøremålene i øyene for å kunne overvåke at de består, er andre punkt som påpekes.

Stiftelsen har arbeidet for å følge opp intensjonene i Verdensarvkonvensjonen gjennom samarbeid med lokale interessenter og arbeid med barn og unge.

Videre har hovedmål for forvaltningsplanen og tiltaksplanen for Vestnorsk Fjordlandskap og Vegaøyen vært avgjørende for prioritering av tiltakene i vedtatt arbeidsplan for 2021.

6.1 Stiftelsens styre

I henhold til vedtak i Vega kommune og Stiftelsens styre i sak 04/12 skal Stiftelsen ledes av et styre på inntil 8 - åtte - medlemmer:

- A. 3 - tre - medlemmer oppnevnt av Vega kommune
- B. 1 - ett - medlem oppnevnt av Statsforvalteren i Nordland
- C. 1 - ett - medlem oppnevnt av Nordland fylkeskommune
- D.1 - ett - medlem oppnevnt av Helgeland Museum
- E. 1 - ett - medlem fra Stiftelsens samarbeidsråd
- F. 1 - ett - medlem valgt av styret, om mulig fra Stortingets Energi- og miljøkomité

Observatører: Miljødirektoratet, Riksantikvaren, Vega verneområdestyre og Statens naturoppsyn.

Stiftelsen hadde i 2021 følgende styre:

Ordfører André Møller, Vega kommune, leder

Vara: Hilde Sprekenhus, varaordfører Vega kommune

Ove Mortensen, Vega kommunestyre, nestleder

Vara: Gunnar Kåre Solrud, vara Vega kommunestyre

Margunn Ebbesen, stortingsrepresentant for Nordland

Torfinn Sørensen, Statsforvalteren i Nordland

Vara: John Kosmo, Statsforvalteren i Nordland

Magnar Solbakk, Helgeland Museum

Vara: Steinar Smedseng, Helgeland Museum

Kai Erik Breivoll, Nordland fylkeskommune (ikke erstattet)

Vara: Ruth Tove Trang-Liljar, Nordland fylkeskommune (ikke erstattet)

Hilde Wika, Vega kommune

Vara: Ove Horpestad, Vega kommune

Per Anton Nesjan, Stiftelsens rådgivende utvalg

Vara: Gunvald Eilertsen

Observatører:

Ole Sjøe Eriksen, Riksantikvaren

Gaute Sønstebo, Miljødirektoratet

Jannike Wika, Vega verneområdestyre til 1. juli. Isa Skjelbostad fra 1. november

Runar Omnø, Statens naturoppsyn (har ikke møtt)

Styret hadde i alt 3 (tre) møter: 6. mai, 28. - 29. september og 8. desember. Møtene ble arrangert på Vega Havhotell og Vega Verdensarvsenter.

Styret behandlet 25 saker hvor de viktigste omhandlet arbeidsplan og budsjett, istandsetting av fiskebruk og buer for fuglevokterne i Bremstein, organisering av Stiftelsens styre og fagråd, besøksforvaltning, forslaget om taretråling sør for Vega og behov for økt tilstedeværelse SNO.

6.2 Stiftelsens rådgivende utvalg

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv vedtok i sak 10/20 å etablere felles rådgivende utvalg med Vega verneområdestyre. Det rådgivende utvalget har representanter fra lokale og regionale lag og foreninger. Rådet består av 20 lag og foreninger som skal gi impulser til styrenes arbeid.

Det rådgivende utvalget består av følgende organisasjoner og lag:

1. Rektor Vega skole
2. Leder i Vega beitelag
3. Leder i Vega bonde- og småbrukarlag
4. Leder i Vega bondelag
5. Leder i Vegaøyens Venner
6. Grunneierrepresentant fra Muddvær. Solveig Løbeck
7. Grunneierrepresentant fra Flovær. Aud Halmøy
8. Grunneierrepresentant fra Skjærvær. Anja C. Nilssen
9. Grunneierrepresentant fra Sjøla. Kenneth Breivik
10. Leder i Hysvær grunneierlag
11. Grunneierrepresentant «Vesterøyen». Turid Næss
12. Leder eller lokal representant Nordland Ærfugllag
13. Daglig leder i Utværet Lånan
14. Leder i Vega Kystlag
15. Grunneierrepresentant fra Eidemslie. Eskil Bang
16. Leder i Vega fiskerlag
17. Leder i Naturvernforbundet Nordland
18. Nesna og omegn lokallag av NOF (norsk ornitologisk forening) Nordland.
19. Styreleder i Aktiv Vega
20. Daglig leder i Vega verdensarvsenter

6.3 Stiftelsens sekretariat

Stiftelsen er lokalisert på Vega og har kontorlokaler i Vega Verdensarvsenter. Rita Johansen er ansatt som daglig leder og begynte i jobben 1. november 2005. Stillingen som ansvarlig for arbeidet med barn og unge ble flyttet fra Stiftelsen til Vega Verdensarvsenter i 2019, og Stiftelsen kjøpte i 2021 denne tjenesten fra senteret.

Med Stiftelsens samlokalisering i Forvaltningsknutepunktet på Vega Verdensarvsenter med Vega verneområdestyre, Statens naturoppsyn, samt de ansatte i Vega Verdensarvsenter og Helgeland Museum, er de samarbeidende parter et godt stykke på vei til å bygge opp et kompetansemiljø på verdensarv.

De viktigste arbeidsoppgavene for sekretariatet i 2021 har vært:

- Oppfølging og bistand fuglevoktere, grunneiere og interessenter i området
- Presentasjon og oppfølging nasjonalt og regionalt av Vegaøyen Verdensarv
- Bistand til utvikling av innholdet i Vega Verdensarvsenter
- Barne- og ungdomsprosjekt innen skjøtsel, ærfugltradisjon og andre tema
- Daglig drift med tiltaks- og økonomiarbeid

Arbeidet med rutiner for informasjon via nettsted er ferdigstilt og Stiftelsen har nå en felles inngangsside med Vega verneområdestyre, verdensarvsenteret og Visitvega. Aktuelle saker har vært lagt ut på nettsiden www.verdensarvvega.no eller Facebooksiden Vegaøyen Verdensarvsenter. Ved årsskiftet hadde den ca 4070 følgere, et tall som har økt år for år. Facebooksiden ble brukt aktivt for å informere om arrangementer i verdensarvsenteret og andre aktuelle saker. Stiftelsen og senteret samarbeidet også om å få ut nyhetsbrev i alle postkasser på Vega.

Daglig leder var i 2021 leder av styret til medlemsorganisasjonen Norges Verdensarv, styremedlem i Nordic World Heritage Foundation, styremedlem i Helgeland Reiseliv og deltaker i Opplevelsesnettverket for Sør-Helgeland. Styrevervene har gitt mulighet for å påvirke nasjonal og nordisk verdensarvpolitikk, samt gi innspill for et best mulig bærekraftig reiseliv på Helgeland.

6.4 Vega Verdensarvsenter AS

Vega Verdensarvsenter AS ble etablert 20. mai 2016 og er et datterselskap som er 100 prosent eid av Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv. Selskapets virksomhet er butikk- og kafedrift, arrangere kurs, konferanser og turer, samt spre informasjon om Vegaøyen Verdensarv. Se for øvrig årsmelding for aksjeselskapet på side 28.

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv

Ærfuglveien 1

8984 Vega

Tlf: 97 03 46 46

E-post: post@verdensarvvega.no

Internett: www.verdensarvvega.no

De forente nasjoners
organisasjon for utdanning
vitenskap og kultur

• Verdensarv
• i Norge
• Vegaøyen